

УДК 811.161.2:371.2

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Студ. А. А. Корякіна, гр. БШМК-18

Науковий керівник проф. І. Я. Дзира

Київський національний університет технологій та дизайну

Понад 4 століття в українців намагалися відібрати мову: законами, указами, державними актами. За свою історію наша мова навіть зазнавала лінгвоциду (нищення мови як головної ознаки етносу). Але українські культурні діячі розуміли важливість освіти для народу рідною мовою. Утвердити українську мову в школі, створити українські підручники, поширити освіту серед народу було чи не головним завданням української інтелігенції ХІХ ст.

У 21 столітті, у незалежній Україні, Стаття 10 Конституції України визнає державною мовою українську, але згідно з результатами загальнонаціонального соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у листопаді 2016 року, тільки 69% громадян вважають рідною мовою українську[3, с.2]. А також досі існують російськомовні школи, публіцистичні видання, радіо- та телепередачі, які транслуються російською. Більше того, проблема російськомовного середовища все ще продовжує існувати у сфері вищої освіти.

Як стверджує міністр освіти України Лілія Гриневич у інтерв'ю аналітичному порталу «Слово і Діло»: «Є проблема російськомовного середовища, коли в перервах говорять російською, коли вчителі не зовсім володіють українською мовою»[1, с.2].

Мета даного дослідження полягає у визначенні ролі соціальних чинників у розвитку української мови в освітньому процесі. Її досягнення передбачає розв'язання таких завдань: визначити, що таке соціальні чинники, встановити соціальні чинники освітнього процесу, на прикладі групи БШМК–18 Київського національного університету технологій та дизайну з'ясувати їх роль у розвитку мови.

Об'єктом дослідження є соціальні чинники освітнього процесу, а **предметом** - визначення рівня впливу соціальних чинників на розвиток української мови в освітньому процесі. Під час роботи з матеріалом нами було використано такі методи емпіричного дослідження, як експеримент та спостереження.

Соціальні чинники - рушійна сила розвитку суспільства, а також явище або процес, що обумовлює ті чи інші соціальні зміни. В ролі соціального чинника виступає передусім діяльність людей, що обумовлює напрям і характер суспільного розвитку. Окрім цього, роль соціальних чинників виконують різноманітні матеріальні та духовні утворення: соціальні інститути, потреби людей, їх інтереси, цінності, думки тощо.

Соціальними чинниками освітнього процесу є державна мовна політика, чітка та зрозуміла кожному нормативно-правова база, зокрема Стаття 7 «Закону про освіту», що визначає державну мову мовою освітнього процесу в закладах освіти України[2, с.2].

Природно, що мовними питаннями та проблемами освіти займається Міністерство освіти і науки України, яке затверджує нові навчальні програми для закладів освіти різного рівня, також забезпечує заклади освіти новими навчальними матеріалами: підручниками, посібниками, довідниками. Іншим вагомим чинником є керівництво навчальних закладів (дирекція у школах та ректорат в університетах). Також на освітній процес впливає викладацький склад закладу освіти, професійна компетентність, вільне володіння українською мовою, ставлення викладача або вчителя до своєї роботи та студентів або учнів. І останнім, але не менш важливим є бажання та відповідальність студента. Саме в період освіти формується особистість, з'являється власна думка стосовно держави та нації.

Внаслідок аналізу мови викладання було встановлено, що всі викладачі читають лекції та проводять практичні заняття українською мовою, що, у свою чергу, повністю відповідає Статті 7 «Закону про освіту». Але якщо брати до уваги якість та культуру мовлення, то не кожен дотримується охайності, іноді від викладача можна почути слова-русизми або суржик.

До того ж, окремі викладачі (29%) у позааудиторний час спілкуються з деякими студентами російською мовою. Хоча це й не такий великий відсоток, проте він свідчить про суперечливість мовної ідентичності та мовних практик.

Користування бібліотечними фондами КНУТД показало їх неповну укомплектованість україномовними виданнями. Як правило 17% із замовленої навчально-методичної літератури видано російською мовою. Але за бажання студента працівники бібліотеки можуть запропонувати адекватну заміну з україномовного фонду.

Щодо мови спілкування в нашій групі, то в ній умовно можна виділити чотири групи студентів, які спілкуються: українською (40%), російською (10%), англійською (25%) та українською і російською (двомовні) (25%). Такий відносно великий відсоток англійськомовних пов'язаний з тим, що в нашій групі навчаються 3 іноземних студенти, які ще не встигли вивчити українську мову. Спілкування ж українською або російською пов'язане з регіоном, звідки походять наші студенти.

Побувши на деяких позанавчальних заходах і проаналізувавши ситуацію в КНУТД можна стверджувати, що українська мова не так часто використовується нашими студентами під час масових заходів, на дозвіллі тощо. Деякі учасники виконують свої програми російською, деякі українською. Але є помітним факт засилля суржику, що говорить нам про неохайність та недбалість у мовленні.

Також хотілося б зазначити, що на нефілологічних факультетах вищих навчальних закладів України українська мова вивчається, як правило, тільки у першому семестрі на першому курсі (українська мова за професійним спрямуванням або ділова українська мова). На нашу думку, цього недостатньо як для удосконалення культури мовлення студента в цілому, так і культури мовлення зокрема.

Отже, соціальні чинники освітнього процесу не просто впливають на нього, а є невід'ємною його частиною. Вони формують повну модель освітнього процесу, починаючи від держави і закінчуючи студентом. За допомогою соціальних чинників визначаються характер і темп розвитку української мови, а як наслідок і розвиток держави в цілому.

Загалом, можна твердити, що Київський національний університет технологій та дизайну має всі можливості для розвитку та популяризації української мови в стінах закладу, але розв'язання «мовного питання» є досить тривалим процесом, який відбувається повільно та нерівномірно.

У майбутньому задля створення комфортного та функціонального україномовного середовища в Київському національному університеті технологій та дизайну слід активно виконувати роботу, спрямовану на:

1. Підвищення престижу й авторитетності української мови серед молоді.
2. Створення умов для задоволення мовних потреб студентів.
3. Підвищення рівня володіння державною мовою студентів та викладачів.
4. Забезпечення потреби закладу освіти в навчальній та художній літературі українською мовою.

Ключові слова: українська мова, освітній процес, соціальні чинники, держава.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пітеніна К. Міністр освіти та науки Лілія Гриневич: «Батьки також мають бути чесними». Аналітичний портал «Слово і Діло». 16 серпня 2018, 11:50. URL: <https://www.slovoidilo.ua/>.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
3. Центр Разумкова. КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ШЛЯХИ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ. Київ, 2016р. С. 100. URL: <http://razumkov.org.ua/upload/Ident-2016.pdf>.